

mutuisse clamoribus invitant. Quo modo dicunt Hispani cum deprehendunt hostem, aut pradam quam sequuntur: *Ael, ael, no se nos vaya*. Has autem voces non poterat non audire Josaphat, cum propè esset, et voces quæ regem expectebant, ad mortem essent contentæ vehementer. Quare ille et negare potuit se regem esse Israel, et vultum ostendere, quò quæ verbis significarat, reipsa confirmaret. Sed est omnino dicendum clamasse Josaphat ad Deum, cumurgerent hostes, et Deum illi fuisse auxiliatum vel hostilem temperando furorem, vel cohibendo manum à plagâ, vel faciendo ut duces ad imperium Benadad, in quo divina apparet providentia, de unius Achab exitio cogitarent, et nihil in Josaphat meditarent hostile. Hoc secundum est mihi certum ex illo 2 Paralip. cap. 18, v. 31: *Cum vidissent principes equitatus Josaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes. At ille (Josaphat) clamavit ad Dominum, et auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.*

VERS. 34. — VIR AUTEM QUIDAM TETENDIT AR-
CUM, IN INCERTUM SAGITTAM DIRIGENS, ET CASU
PERCUSSIT REGEM ISRAEL INTER PULMONEM ET STO-
MACHUM. Nihil profuit regi Israel deposuisse
regium insigne et vestimentum adhibuisse vul-
gare, ut declinaret vulnus quod timebat, et
quod ex Michææ vaticinio suspicari poterat
futurum esse lethale; nam telum quoddam in-
certum, et quasi à ludibundo sagittario pro-
jectum, Deus qui errare ab scopo non potest,
ad pectus Achab sine errore direxit, ad eam
partem in quâ vulnus altius adactum non
potest non esse mortiferum. Ubi legimus, *inter
pulmonem et stomachum*, lib. 2 Paralip. cap.
18, est, *inter cervicem et scapulas*. Hebraicè
utroque loco est *ubenha debakim, ubenha siriam*.
Quod alii interpretes communiter vertunt,
inter juncturas et loricam. Chaldaeus, *inter jun-
cturas lorice*. Quæ verba variè à variis expli-
cantur. Quidam putant vulneratum esse regem
in inguine, ubi nimirum femur cum ventre
conjungitur, quæ optimè potest appellari jun-
ctura, et ubi lorice, seu thoracis munimen-
tum finitur. Quod mihi ideò non placet, quia
hæc longè distant à scapulis et cervicibus,
ubi in lib. Paral. legimus percussum esse re-
gem. Quare potiùs arbitror ad illam corporis
partem allapsam esse spiculum, ubi pectus
cum cervice conjungitur, et ubi à superiori
parte finitur lorice tegumentum; tunc enim
verum est inter scapulas et cervicem, et,
quod idem fermè est, inter pulmonem et sto-

machum adactum esse vulnus. Hæc explicatio
omnes interpretum translationes non ineptè
conciliat. Licet, ubi duæ sunt vulgatæ trans-
lationes, ubi lorice nomen non audimus, non
sit admodum de lorice nomine aut situ curan-
dum. Quòd si lorica idem sit quod pectus,
quia pectus munit, sicut etiam thorax eadem
ratione pectus nominatur, quia thorace tegi-
tur, nihil ex his translationibus novis transla-
tioni vulgatæ paratur incommodi.

VERS. 35. — ET REX ISRAEL STABAT IN CURRU
SVO CONTRA SYROS. Licet vulneratus esset ad
mortem Achab, neque aliquid in eo statu na-
vare posset utile rei bellicæ, imò neque bel-
lantes spectare, tamen aliquid videtur medi-
tatus prudenter, quia licet ex acie egressus
esset vulneratus, deduci tamen noluit in Sa-
mariam, sed stetit in omnium conspectu con-
tra Syros tanquam imperator, qui è separato
loco speculatur omnia, et pro rerum oppor-
tunitate dispensat. Quod fecerunt alii tum
nostro, tum antiquo seculo, qui imperatorum
mortem celaverunt, ne alii deponerent ani-
mos; imò et ipsos, quasi vivi forent et valentes,
in acie statuerunt, ut suorum confirmarent
animos et adversariorum frangerent. Et sanè
ita est, et cum suo damno experti sunt magni
exercitus cadente duce omnia labascere, non
solum quia consilium abest omne, sed quia
animi cadunt, aut languescunt.

UNUSQUISQUE REVERTATUR IN CIVITATEM ET
TERRAM SUAM. Occidit sub vesperum Achab:
tunc autem à tubicine edictum est, ut ex acie
omnes in suas domos reverterentur. A quo
fuerit indictus ille receptus non constat; est
tamen verisimile ortum esse mandatum à Josaphat,
cujus tunc in castris erat summa aucto-
ritas, aut ab eo qui secundas post regem par-
tes obtinebat. Neque Syri videntur persecuti
dispersos, quia satis habuerunt sibi sublatum
esse regem Israel, cujus præcipuè caput ex-
petebant.

VERS. 38. — LAVERUNT CURRUM EJUS IN PISCINA
SAMARIE, ET LINXERUNT CANES SANGUINEM EJUS (1).

(1) Nihil expresserat Deus de lotionem sive
currus, sive habenarum; sed tantum, sangui-
nem Achab à canibus fore lingendum. Huc
solummodò referuntur ea verba: *Juxta verbum
Domini*. Singularis est planè interpretatio Sep-
tuaginta reddentium: *Et abluerunt currum super
fontem Samarie, et linxerunt sues et canes san-
guinem, et meretrices laverunt se in sanguine*,
juxta verbum Domini. Textus quidem Hebræus
non respuit hunc sensum: *Meretrices laverunt
se*. Sed vertendum malumus: *Laverunt habenas*,
vel *lora*. Vox originalis significare potest cin-

Cecidisse sicut sanguis Achab in sinum cur-
rùs, vers. 35, quem cum in piscinâ postero
die lavissent, quibus id datum esset negotii,
accesserunt canes et linxerunt, sicut prædic-
tum fuerat ab Eliâ. Quomodo autem prophetia
impleta judicari debeat, cum non in agro Jez-
rael, sed propè Samariam lamberint canes
sanguinem Achab, diximus supra, cap. 21, ad
illud: *Canes comedent Jezabel in agro Jezrael*.

VERS. 39. — RELIQUA AUTEM SERMONUM ACHAB,
ET UNIVERSA QUÆ FECIT, ET DOMUS EBURNEA QUAM
ÆDIFICAVIT, CUNCTARUMQUE URBIUM, QUAS EXTRU-
XIT, NONNE HÆC SCRIPTA SUNT IN LIBRO SERMONUM
DIERUM REGUM ISRAEL? In principio lib. 1 Regum,
Proleg. § 1, diximus quis fuerit liber Verbo-
rum dierum regum Juda, vel regum Israel.
Neque hic aliquid habemus, quod insuper
addamus. Sunt autem verba dierum Ephe-
merides, seu diariæ rationes, in quas sin-
gularum dierum referuntur gesta, unde his-
toriam Regum, et quæ in Paralipomenis di-
gesta sunt, sumpserunt sacrarum monu-
mentorum historici. Et tamen ibi relicta
fuere non pauca, quæ citant libri Regum
aliquando, et libri Paralipomenon multò fre-
quentius. Ex quo constat libros Verborum
dierum, quorum sæpè Scriptura meminit,
à libris Paralipomenon esse diversos. Non
habemus in libris Paralipomenon ubi,
aut qualis eburnea domus fuerit ab Achab ædi-
ficata: ædificatam autem fuisse negari non
potest, sicut neque hoc in annales regis esse
relatum. Quomodo ædificari possit domus ex
ebore, diximus supra cap. 10, ad illud: *Fecit
quoque rex Salomon thronum de ebore grandem*.
Et plura super Amos cap. 5, ad illud: *Peri-
bunt domus eburneæ*. (1)

gulum, quod applicatur vel lumbis vel loris
equorum. Reddunt alii: *Laverunt arma Achab*.
(Calmet.)

(1) VERS. 44. — VERUMTAMEN EXCELSA NON
ABSTULIT, UTI NEC ASA EJUS PATER, CUJUS PIETA-
TEM FILIUS IMITATUS EST. Legimus tamen in Pa-
ralipomenis, Josaphatum *excelsa abstulisse*.
Triplici ratione ista conciliantur. 1º Edita loca,
idolis superstitionosa, subvertit, non verò quæ
Deo Israelis sacra erant, uti exposuimus supra,
agentes de Asâ. 2º In exordio regni sui abolere
penitus non valuit edita hæc loca, ubi super-
stitio sese communiere; dein verò id obtinuit
regno confirmato. 3º Denique plures viri do-
ctissimi mendum irrepsisse in Paralipomenis
suspiciantur, ut lectio ejus ad normam præ-
sentis hujus reformanda sit, Josaphatum sci-
licet excelsa non abstulisse. Constat utique,
sub Ezechiâ et Josiâ intacta illa adhuc perse-
verasse; neque Josaphat locum tenet in censu
regum pietatis undique absolutæ apud aucto-
rem Ecclesiastici. (Calmet.)

VERS. 45. — PACEMQUE HABUIT JOSAPHAT CUM
REGE ISRAEL. Duxit Joram filius Josaphat filiam
Achab, ut paulò ante diximus; illa autem af-
finitas nexus animorum fuit. Quare sicut cum
Achab parente studium animorum conjunxit,
sic etiam cum illius filio, qui etiam appellabatur
Joram, sœdus amicitiamque contraxit. (1)

VERS. 47. — SED ET RELIQUIAS EFFEMINATORUM,
QUÆ REMANSERANT IN DIEBUS ASA PATRIS EJUS,
ABSTULIT DE TERRA. Supra, cap. 15, vers. 12,
Asa dicitur immundities illas sustulisse, quæ
è gentili commercio in Dei populum paulatim
irreperant. Qui fuerint isti effeminati, dixi-
mus supra, cap. 14, v. 24. Quorum ea fuit sub
ea tempora proluvia, ut licet Asa illorum
lustra subvertere, et execrabile nomen extin-
guere voluerit, non tamen ita perficere potuit,
quod optabat, ut non remanserint ex illo ne-
fario grege non exiguæ reliquæ. Quas delere
omninò, et ab illâ labe, atque ignominia vindic-
icare conatus est Josaphat; quod ut tentavit
piè, sic etiam feliciter consecutus est.

VERS. 48. — NEC ERAT TUNC REX CONSTITUTUS
IN EDM. David rex, ut habes lib. 2 Paralip.
cap. 8, v. 14: *Posuit in Idumæâ custodes, sta-
tuitque presidium, et facta est universa Idumæa*

(1) VERS. 46. — RELIQUA AUTEM VERBORUM
(id est, rerum et factorum; est metonymia in
hiscè libris frequens) JOSAPHAT, etc., NONNE
HÆC SCRIPTA SUNT IN LIBRO VERBORUM DIERUM
REGUM JUDA? nimirum in chronicis et diariis in
quibus *verba*, id est, gesta regum Juda per
singulos dies descripta erant.

Plurima enim heroica facta Josaphat hic
brevitatis studio subticentur è quibus non-
nulla recensentur 2 Paral. cap. 17, 2, ubi cele-
bratur zelus Josaphat in cultu Dei propagando,
et in erudiendo populo, ideòque gloria illi in
præmium à Deo retributa. Rursùm, eodem
libro cap. 19, narratur quòd ipse in Juda
reformavit tribunalia, ac judices constituerit
levitas, aliosque viros pios et incorruptos. Ad
hæc cap. 20 recensetur insignis victoria, quam
ipse suâ pietate et prece à Deo contra Ammon
et Moab obtinuit, ubi inter alia vers. 12, orans
ait: *In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut
possimus huic multitudinì resistere quæ irruit
super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus,
hoc solum habemus residui, ut oculos nostros
dirigamus ad te*. Quocirca Deus suscitavit pro-
phetam Jahaziel, qui ait vers. 17: *Confidenter
state, et videbitis auxilium Domini super vos*.
Fidens ergo ipse castra præcessit, sed ita ut
præmitteret cantores Deum laudantes et con-
cinentes: *Confitemini Domino, quoniam bonus,
quoniam in æternam misericordia ejus*. Cumque
hi cœpissent canere, Deus hostium insidias
convertit in ipsosmet, ut se invicem invade-
rent, et mutuâ se cæde truncarent. Unde ad
unum omnes perierunt, ac supervenit Josaphat
cum suis ad spolia eis detrahenda.

(Corn. à Lap.)

serviens David. Quare ab eo tempore usque ad regnum Joram filii Josaphat Idumæis ex Judæorum genere præfecti præponebantur. Sub Joram autem, ut habes lib. 4 Regum cap. 8, vers. 20: *In diebus ejus (Joram) recessit Edom, ne esset sub Juda, et constituit sibi regem.* Hoc autem de Edom ideò videtur commemoratum hoc loco, ut ostendatur, quo in statu foret sub Josaphat res Judaica, quæ statim rebellante Idumæo suæ dignitatis atque usûs magnum suscepit detrimentum.

VERS. 49. — REX VERÒ JOSAPHAT FECERAT CLASSES IN MARI, QUÆ NAVIGARENT IN OPHIR. Secutus, ut apparet, Josaphat Salomonis exemplum, instruxit classem quam mitteret in Ophir, ut ea inde comportaret omnia, quibus antea Salomon ornaverat Hierosolymam. Quam ad rem societatem cum illo inire voluit Ochozias rex Israel, qui Achab paulò ante in regno successerat; neque tamen ab eo, quod optabat, obtinuit; sed omnis illius conatus excidit inanis. Cùm enim in Asiongaber, in portu videlicet maris Rubri, gravis esset coorta tempestas, fractæ sunt naves, et omninò dissoluta classis. Quid sit Ophir, quid Asiongaber, diximus supra cap. 9, vers. 26. Neque aliquid ampliùs, quod hùc conferri possit, invenio. (1)

VERS. 51. — DORMIVITQUE JOSAPHAT CUM PATRIBUS SUIS. Quæ reliqua sunt ad finem usque capituli, explicatione non indigent: neque aliud continent quàm mortem et sepulturam Josaphat, et quàm se gesserit impiè rex Ochozias, qui pro Achab parente in regnum Israel susceptus est; cujus fuit ut regii nominis, sic etiam impietatis legitimus hæres. Quidam sepultum esse putant Josaphat in quâdam valle, quæ ab

(1) VERS. 50. — AIT OCHOZIAS FILIUS ACHAB AD JOSAPHAT: VADANT SERVI MEI CUM SERVIS TUIS, etc. Contrarium legitur in Paralipomenis, ubi Josaphat et Ochozias uno consilio classem instruunt, mittendam in Tharsis; sed improbens Dominus illud fœdus, ab Josaphato cum regibus Israelis compositum, id commisit, ut fractis navibus cœptum iter abrumperetur. Discrimen istud conciliatur, si indicamus, Josaphatum primò difficilem se præbuisse ad ineundam cum Ochoziâ societatem; quam deinde à se extorqueri passus sit. Commentariorum scriptores alii censent Josaphatum et Ochoziam primò quidem junctâ operâ classem instruxisse; quâ Numinis consilio in portu Asiongaber contractâ, novæ societati aures præbere, cùm de reparandâ classe ageretur, Josaphatum recusasse. Id autem postremum molimen narrari hic in Scripturâ. Innuitur hæc sententiâ, vel Josaphatum suis sumptibus alteram classem instruxisse, vel consilium mittendi suos itinere maritimo penitus abjecisse. (Calmet.)

ejus tumulo dicta existimatur vallis Josaphat; de quâ Joel. c. 3. Quod hic locus facile confutatur, qui sepultum dicit Josaphat in civitate David cum patribus suis. Cur hæc vallis dicta sit Josaphat, diximus in citatum locum Joelis: neque hic occurrit aliquid, quod adicere magnum videatur habere operæ pretium. Plura traduntur de Josaphat lib. 2 Paralip. à cap. 17 ad cap. 21, quæ nos, ubi eò ventum fuerit, explicabimus.

Externa quæ in tempus hujus libri III inciderunt.

Totus hic liber, qui extrema continet Davidis gesta, et quinque regum ad mortem usque Josaphat, annos continet 126, quos ita colligo: Salomon regnavit annos 40, lib. 4 Reg. c. 11; Roboam annos 17, 3 Reg. cap. 14; Abias 3, 3 Reg. cap. 15; Asa 41, 3 Reg. 15; Josaphat 25, 3 Reg. 22, qui anni summam complent, quam supra produximus. Sumpsit liber iste exordium ab exordio regni Salomonis, seu potius ab extremâ ætate Davidis. Quo anno mundi incertum, cùm ratio temporum usque adeò sit incerta, ut in eorum calculo nemo ferè cum altero consentiat. Quidam iniisse regnum Salomonem arbitrantur anno ab orbe condito 3025; ita Tornielius. Quidam 3150; ita Genebrardus in Chronicis. Eusebius item in Chronico 4160; Galarza lib. 7 Institut. evangel. cap. 9, 2950, ubi quartam mundi partem, quæ cœpit à Davidis regno, exordium duxisse dicit ab anno mundi 2890; quòd si his 40 annos addas, quibus regno præfuit David, in annum 2950, incurris in imperii Salomonis exordium. Ex his sententiis tu illam elige, quam malueris; neque enim ego in tantâ, et temporum confusione, et auctorum varietate, aut affirmare quidquam, aut improbare audeo, maximè cùm ad eam rem statuendam nullum appareat grave in Scripturâ sacrâ fundamentum.

In Salomonis ætatem incurrerunt ex profanis apud Athenienses Agastus rex secundus, et Archippus tertius. Apud Assyrios Eupales trigessimus, et Lasthenes trigessimus primus rex. Apud Lacedæmones Agis rex secundus, et Arcestratus tertius, et Labotes quartus. Apud Corinthios Ixion et Agilaus. Apud Romanos Alba Sylvius, sextus Latinorum rex. Hæc ex Eusebio in Chronico. Eusebius idem lib. 10 Præparat. Evangel. cap. 3, sub hæc tempora floruisse tradit viros quosdam aut musicâ, aut poeticâ facultate clarissimos, quales fuerunt

Homerus, Linus, Thamyras, Amphion, Orpheus et alii, qui suis aut factis, aut commentis poetarum fabulas impleverunt, quod etiam in Chronicis probat Genebrardus; quod mihi difficile est, si ante hoc tempus statuamus excidium Trojanum contigisse. Sed ut hæc tempora fabulosa fuerunt, ita etiam non est mirum, si hæc omnia, cùm plurimùm habeant fabularum admixtum, variis sint à variis scripta temporibus.

Sub Roboam divisum est imperium Israeliticum, cujus decem sibi partes assumpsit Roboam filius Nabath, qui fuit primus rex Israel. Quo tempore regnarunt apud Assyrios Laosthenes, apud Lacedæmones Doristhus, apud Ægyptios Smerdis, et Sesac, qui et Suchim dicitur ab Eusebio; hunc Herodotus Schestim appellat, ut docet Josephus lib. 8, cap. 4. Apud Athenienses Thersippus, apud Corinthios Tryminas, apud Latinos Sylvius Athis. Hæc ex Eusebio in Chronico. Idem reges florue-

runt sub Abiâ, qui tribus tantùm annis regnavit. Sub Asâ regnarunt in Israel reges septem, Roboam, Nadab, Basa, Ela, Zambri, Ambri, Achab. In Assyriâ Privades et Orphrataus; in Lacedæmoniâ Agesilaus. In Ægypto Pseusensous. Athenis Phorbas, Corinthi Bacis, seu Barcis. Apud Latinos Capis Sylvius, et alter Sylvius Capis filius. Ita fermè Euseb. Chron. Sub Josaphat regnarunt in Israel Achab et Ochozias illius filius. In Assyriâ Orphratanes. In Lacedæmoniâ Archelaus, Athenis Mecades, Corinthi Agelas. Apud Latinos Capetus Sylvius, et Tiberinus Sylvius, qui fluvio Tiberi nomen dedit, cùm prius vocaretur Albulâ, et Agrippa Sylvius. In Ægypto Nopher Cheres, Amenophis, Osochor, Spinaces. Ita ferè Eusebius in Chronicis. Alia ab aliis adduntur plurima, quæ minis certa sunt, et illa accuratius explorare longi esset negotii, et non valde ad interpretis institutum; quare prudens ab illis abstineo, hæc strictim attingisse contentus.

INDEX RERUM.

	Columnâ		
SEQUITUR SANCTI IN LIBRUM II. REGUM COMMENTARIUM.	9-10		
Caput VIII. Narrantur plurimæ Davidis victoriæ. Mittit Thou rex Emath filium suum congratulans, et regi gratias agens. Recensentur Davidis principes.	40		
Commentarium.	41		
Caput IX. David accersit Miphiboseth, filium Jonathæ.	51		
Commentarium.	53		
Caput X. Legatos Davidis rex Ammonitarum contumelias afficit. Ammonitarum et Syrorum clades.	41		
Commentarium.	45		
Caput XI. In adulterium David incidit cum Bethsabee uxore Uriæ. Jubetur Joab ut periculo Uriam exponat. Post mortem Uriæ, Davidis uxor fit Bethsabee.	55		
Commentarium.	59		
Caput XII. Nathan desuo peccato Davidem arguit. Culpam rex confessus, hujus tantùm remissionem obtinet; propheta enim inter alias pœnas illi nuntiat mortem filii adulterini. Salomonis nativitas. Rabbath expugnatio, sævitia adhibita contra Ammonitas.	81		
Commentarium.	87		
Caput XIII. Amnon filius Davidis incestum patrat cum Thamar sorore Absalomis; stupratam illam tantùm odit quantum antea dilexerat. Ammoni mortem intentat Absalom, et ad Tholomai regem Gessur aufugit.	127		
Commentarium.	135		
Caput XIV. Reditum Absalomis à Davide Joab obtinet; Jerusalem revertitur Absalom, et per Joab facultatem obtinet prodeundi coram Davide.	155		
Commentarium.	159		
Caput XV. Absalom regem sese declarare facit in Hebron. A Jerusalem Davide aufugit. Ethai, Cethæus, illi adhaeret.			
		Arcam et summos pontifices Jerusalem reverti jubet, necnon et Chusai, ad erudenda Achitophelis consilia.	181
		Commentarium.	187
		Caput XVI. Siba servus Miphiboseth suum dominum calumniatur apud Davidem. Semei Davidem contumelias afficit. Jerusalem ingreditur Absalom. Coram illo Chusai prodit. Concubinas patris sui stuprat Absalom.	213
		Commentarium.	217
		Caput XVII. Consilium dat Achitophel persequendi Davidis; hoc autem consilium eruit Chusai, et monet Davidem, qui Jordanem transgreditur. Suspendio interit Achitophel. Davidem persequitur Absalom. Cibaria Davidi præbentur.	229
		Commentarium.	235
		Caput XVIII. Victoria exercitus Davidis in Absalomem, qui fugiens arbori suspensus hæret. Illum Joab transfligit. Filii sui mortem David luget.	251
		Commentarium.	257
		Caput XIX. Mortem Absalomis Davidem lugere non cessantem Joab cogit prodire coram populo. Tribus Juda illum Jerusalem reducit. Ignoscit Semei. Recipit Miphiboseth. Suum regi filium Berzellai permittit. Israelis querelæ contra Judam.	279
		Commentarium.	287
		Caput XX. Novam seditionem movet Seba contra Davidem. Invidus fit Joab fiducia Davidis in Amasam, et hunc interficit. It obsessum Abela, quò Seba sese receperat. Occiditur Seba.	307
		Commentarium.	313
		Caput XXI. Fames trium annorum in Israele. David Gabaonitis tradit septem viros de familiâ Saülis. Pietas Respha in corpora illorum principum. Illos sepeliri jubet David. Bella contra Philistæos.	329
		Commentarium.	333